

Protocol
“Leesproblemen en dyslexie”
(PLD)

PROT. CHR. BASISCHOOL

PCBS Maranatha
2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Signalering	4
Het volgen van de ontwikkeling van onze leerlingen	5
Wat zijn onze mogelijkheden t.a.v. risicoleerlingen?	7
2. Diagnose	8
Criteria voor doorverwijzing	8
Schema Stappenplan voor toetsing, onderwijs, begeleiding en doorverwijzing	9
Omgaan met uitzonderingen	10
3. Begeleiding	11
4. Bijlagen	12
Bijlage 1: "Ondersteunende maatregelen bij dyslexie" - Dyslexiekaart	12
Bijlage 2: Het afnemen van Cito toetsen bij leerlingen met dyslexie	14
Advies van Cito	14

Inleiding

In Nederland heeft ongeveer 10% van de leerlingen op de basisschool moeite met lezen. Ongeveer 4% van de leerlingen in het regulier onderwijs heeft dyslexie (Blomert, 2006a).

Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/ of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking (definitie volgens de Stichting Dyslexie Nederland, 2016).

De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond, wel is er een vermoeden van een erfelijke component. Wanneer een leerling een ouder heeft met dyslexie heeft hij 40% kans er ook aanleg voor te hebben. De genetische aanleg is zeker niet alles bepalend, want ook een kind zonder een dyslectisch familielid kan dyslexie hebben (Shaywitz, 2003).

Dyslexie is een complex probleem. Het komt voor binnen alle vormen van onderwijs, alle niveaus van intelligentie en is onafhankelijk van de sociaal- economische achtergrond. Mensen met dyslexie hebben moeite met lezen en spellen. Het kan de schoolprestaties ernstig belemmeren waardoor kinderen met dyslexie vaak onder hun niveau presteren. Dit heeft verstrekkende gevolgen voor de gehele schoolloopbaan en voor het functioneren in onze geletterde maatschappij.

Het onderwijs heeft als taak er alles aan te doen om voor goed lees- en spellingonderwijs te zorgen. Daarbij hoort ook dat lees- en spellingproblemen in een vroeg stadium worden gesignaleerd en dat er bij een achterstand intensieve begeleiding wordt geboden. Voor een beperkte groep is goed onderwijs en intensivering van begeleiding ontoereikend en is behandeling in de gezondheidszorg wenselijk. Leerlingen kunnen pas worden doorverwezen naar de zorg als er sprake is van didactische resistentie die blijkt uit een ernstige achterstand die blijft bestaan, ook na herhaalde interventies. Pas dan is het vermoeden van dyslexie voldoende onderbouwd en kunnen leerlingen doorgestuurd worden voor diagnostisch onderzoek.

Wij willen de kinderen met (mogelijk) dyslexie een passend onderwijsaanbod bieden. Om dit te kunnen realiseren is dit beleidsstuk geschreven. Hierin staat beschreven welke stappen er genomen worden in de signalering, de diagnostiek, en de begeleiding van de leerling.

Om beleid voor leerlingen met dyslexie uit te voeren, werken we samen met de leerling, de ouders en externe instanties.

1. Signalering

In de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie (Expertisecentrum Nederlands) staat beschreven hoe lees- en spellingproblemen met behulp van toetsen en observaties in het onderwijs systematisch kunnen worden opgespoord. Er wordt uitgegaan van meetmomenten waarop de meeste gestandaardiseerde toetsen kunnen worden afgenomen.

Elk schooljaar kent hoofdmetingen en tussenmetingen. De hoofdmeting is het meetmoment waarop de lees- en spellingontwikkeling van alle leerlingen in kaart wordt gebracht. De hoofdmetingen vinden plaats in januari/februari en mei/juni. Op basis van de gegevens kan worden bepaald welke leerlingen intensivering van begeleiding nodig hebben. De tussenmetingen hebben tot doel om het effect van de extra hulp aan zwakke lezers en spellers vast te stellen. De tussenmetingen vinden plaats in oktober/november en april/mei.

Op basis van toetsresultaten aangevuld met eigen observaties bepaalt de leerkracht de intensiteit en hoeveelheid ondersteuning die een leerling dient te krijgen.

Dit staat beschreven in zorgniveaus waarbij zorgniveau 1 de basis vormt.

Zorgniveau 2 en 3 zijn een aanvulling op zorgniveau 1 als de instructie in de klas alleen niet toereikend is voor een leerling.

Als tijdens het intakegesprek dyslexie ter sprake komt, zijn we alert op de volgende signalen die kunnen duiden op dyslexie:

- Komt er dyslexie voor in de familie? Erfelijkheid speelt een grote rol: als 1 ouder dyslexie heeft, heeft het kind 40-50% kans om ook dyslexie te hebben. Bij twee ouders met dyslexie is de kans 80%. Als er nergens in de familie dyslexie zit (dus ook opa's, oma's, ooms of tantes) is de kans erg klein dat het kind wel dyslexie heeft.
- Het kind is later in de ontwikkeling met kruipen en lopen.
- Later beginnen met praten.
- Spraakontwikkeling gaat vaak trager dan leeftijdsgenootjes.
- Zowel de grove als de fijne motoriek blijven achter ten opzichte van leeftijdsgenootjes: dit blijft bij veel dyslectische kinderen hun hele leven minder secuur dan niet-dyslectische mensen.
- Knutselen gaat erg slordig: veel moeite om bijvoorbeeld recht over een getekende lijn te knippen.

Zorgniveau	Stap
Niveau 1 Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	1. Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement 2. Effectief gebruik van de methodes 3. Gebruik leerlingvolgsysteem
Niveau 2 Extra zorg (45 min. per week) in de groepssituatie door de leerkracht: uitbreiding instructie en oefentijd DE leerlingen (zwakste 25% leerlingen)	4. Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie in de klas

Niveau 3 Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school buiten de groep. (60 minuten per week) Leerlingen met E score (zwakste 10% van de leerlingen) na half jaar intensieve begeleiding)	5. Vaststellen leerlingen met ernstige lees-/spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes 6. Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden van dyslexie
Diagnostiek en behandeling in het zorginstituut (zwakste 4% van de leerlingen)	7. Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) 8. Gespecialiseerde dyslexiebehandeling

Bron: Continuüm van Zorg (2005) – Chris Struiksma

Het volgen van de ontwikkeling van onze leerlingen

Op basis van de methodegebonden toetsen en methode-onafhankelijke toetsen wordt de ontwikkeling van alle leerlingen in kaart gebracht in een groepswerkplan lezen en spelling. De groepswerkplannen worden per blok geëvalueerd en bijgesteld.

Na de CITO afname in januari en juni worden er opbrengstgesprekken gehouden door de intern begeleider en leerkrachten. Tijdens de opbrengstgesprekken worden de resultaten en doelstellingen van de leerlingen bekeken en het nieuwe groepswerkplan besproken. Na de juni gesprekken moet een goede overdracht naar de volgende leerkracht plaatsvinden.

In het opbrengstdocument worden voor alle leerlingen doelen gesteld voor de komende periode. In het *bijbehorende groepswerkplan* wordt beschreven op welke wijze en met welke middelen en organisatie de leerkracht deze doelen gaat halen. Aan het eind van de periode worden op basis van de toetsresultaten de doelen geëvalueerd.

De resultaten van de methode onafhankelijke toetsen van de leerlingen worden door de leerkracht bijgehouden in Parnassys. Deze toetsen worden op vaste momenten afgenomen. Deze zijn in onderstaand schema weergegeven. De resultaten van de methodegebonden toetsen van LIJN 3 worden door de leerkracht bijgehouden op de bijbehorende computersoftware en verwerkt in het groepswerkplan. De resultaten van de methode gebonden toetsen Spelling worden in het groepswerkplan (tabblad voortgang) beschreven en van acties voorzien.

	Groep 1 en 2	Groep 3	Groep 4-8
Oktober Groepswerk plan Technisch Lezen		<u>Herfstsignalering</u> <ul style="list-style-type: none"> ● Lijn 3 ● Indien nodig kan er verdere diagnose plaatsvinden mbt deelvaardigheden van Struiksma 	Bij een D- of E-score op CITO DMT en/of een te laag AVI-niveau van de Eindtoetsen in het voorgaande schooljaar: Tussentijds AVI en DMT afnemen. Bij een E-score op CITO spelling bij de eindtoets in voorgaande schooljaar PI dictee afnemen en analyse maken.
	Groep 1 en 2	Groep 3	Groep 4-8

Januari Groepswerk plan Technisch Lezen	Bijwerken leerlijnen digibord groep (1) 2 Cito Taal voor kleuters M2	<u>Wintersignalering</u> <ul style="list-style-type: none"> • Lijn 3 • Indien nodig kan er verdere diagnose plaatsvinden mbt deelvaardigheden Struiksma AVI M3 (A versie) DMT kaart 1, 2 (A versie)	AVI : (A versie) (leerlingen die op of onder groepsnorm lezen). Norm tijd Norm nauwkeurigheid DMT : kaarten 1, 2, 3 (A versie) CITO spelling 3.0 : M toets (of adaptieve toets)
	Groep 1 en 2	Groep 3	Groep 4-8
Maart/ April Groepswerk plan Technisch Lezen evalueren		<u>Lentesignalering</u> <ul style="list-style-type: none"> • Zie Lijn 3 • Indien nodig kan er verdere diagnose plaatsvinden mbt deelvaardigheden Struiksma 	Bij een D- of E-score op CITO DMT en/of een te laag AVI-niveau van de Midden toetsen in het huidige schooljaar: AVI en DMT afnemen. Bij een E-score op CITO spelling bij de middentoets in huidige schooljaar PI dictee afnemen en analyse maken.
	Groep 1 en 2	Groep 3	Groep 4-8
Mei/juni Groepswerk plan Technisch Lezen	Bijwerken leerlijnen digibord groep (1) 2 Cito Taal voor kleuters (evt)	<u>Eindsignalering</u> <ul style="list-style-type: none"> • Bij Lijn 3 • Indien nodig kan er verdere diagnose plaatsvinden mbt deelvaardigheden Struiksma CITO AVI 1 kaart hoger van de M toets (B versie) DMT kaart 1, 2 en 3 (B)	AVI : (B versie) DMT : kaart 1,2 en 3 (B versie) CITO spelling 3.0 : E toets (of adaptieve toets)

Wat zijn onze mogelijkheden t.a.v. risicoleerlingen?

De leerkracht is verantwoordelijk voor de zorg van de leerlingen in de klas. Het aanbod van het lees en spellingsonderwijs wordt in het groepswerkplan beschreven. Soms zijn er echter leerlingen die onvoldoende profiteren van de zorg in niveau 1 en 2. Voor deze leerlingen is een individuele aanpak noodzakelijk. Het gaat hierbij om de 10% zwakst scorende leerlingen.

De volgende stappen vinden dan plaats.

- De leerkracht houdt de ouders op de hoogte van de ontwikkeling van hun kind. Wanneer er zorgen zijn rondom de ontwikkeling van een leerling worden deze in de eerste plaats besproken met ouders.
- De leerkracht kan de hulp inroepen van de intern begeleider. De intern begeleider is verantwoordelijk voor de coördinatie van de leerlingenzorg binnen de school. Samen met de leerkracht bepaalt zij het vervolgtraject.

Binnen de school zijn er verschillende mogelijkheden om extra zorg te bieden aan kinderen.

- Extra hulp van de leerkracht in de klas.
- De leerling wordt aangemeld voor extra begeleiding door OA/LK

- Het inzetten van Tutors voor extra oefening
- In een individueel handelingsplan ((vermoeden) dyslexie) wordt de zorg voor deze leerling beschreven. Dit plan wordt gemaakt door leerkracht waar nodig met hulp van de intern begeleider)

2. Diagnose

Criteria voor doorverwijzing

Bij de invoering van de vergoedingsregeling dyslexie in 2009 is bepaald welke leerlingen voor deze regeling in aanmerking komen. Er zijn criteria vastgesteld waarmee onderwijs en zorg bij doorverwijzing rekening moeten houden. De school moet de ernst van de lees-/spellingproblemen onderbouwen; de diagnosticus stelt vervolgens vast of er inderdaad sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie. (EED)

Ernstig betekent concreet dat een leerling op het gebied van technisch lezen langdurig (dat is minimaal 1,5 jaar op 3 achtereenvolgende hoofdmetingen) behoort tot de laagste 10% leerlingen (= E-score), of op het gebied spelling op drie achtereenvolgende hoofdmetingen tot deze groep behoort **met daarbij** D- scores voor technisch lezen. Het wil in dit geval zeggen dat de dyslexie in ernstige mate belemmerend is voor het volgen van onderwijs, passend bij de cognitie van de leerling.

Enkelvoudig betekent dat er naast dyslexie geen GGZ-stoornis, beperking of andere taal- of leerstoornissen zijn die belemmerend zijn voor dyslexieonderzoek en/of behandeling (comorbiditeit), tenzij deze andere stoornis onder controle is (bijv door medicijngebruik).

Er wordt vanuit gegaan dat 3,6% van de leerlingen in deze doelgroep EED-zorg past.

(diagnostiek + behandeling). In de praktijk wordt uitgegaan van 4,1%

Naast leerlingen met ernstige, enkelvoudige dyslexie zijn er ook leerlingen met dyslexie waarbij de problematiek niet ernstig en/of enkelvoudig is. Deze leerlingen vallen buiten de vergoede EED-zorg. School heeft wel de taak deze leerlingen binnen de basisondersteuning te begeleiden. Ook deze groep betreft 3,6% van de leerlingen. Hierdoor is het voorkomen van dyslexie algemeen op 7,2 % gesteld (Bron: NKD, 2017).

Het traject dat in het onderwijs wordt doorlopen, wordt hierna in een schema weergegeven.

Vanaf groep 3 start het formele leesonderwijs en volgt de leerkracht de lees- en

spellingontwikkeling van de leerlingen. Zodra de leerkracht vaststelt (**hoofdmeting 1**) dat een leerling uitvalt op een lees- en spelling taak (bijvoorbeeld op de DMT) wordt de begeleiding in het onderwijs geïntensiveerd; er wordt begeleiding op minimaal zorgniveau 2 gegeven.

Leerlingen die tot de zwakste 20-25% van de lezers behoren (D en E-score) komen in elk geval in aanmerking voor deze extra begeleiding van de leerkracht. Het gaat dus niet alleen om de allerzwakste lezers maar ook om die leerlingen die aan extra ondersteuning behoefte hebben om het lees-/spellingonderwijs in de klas te kunnen blijven volgen. Leerlingen kunnen al voor extra begeleiding in aanmerking komen na het eerste meetmoment in groep 3 (januari/februari) maar ook later in groep 3 (mei/juni), groep 4 of later. De leerkracht houdt een vinger aan de pols gedurende deze eerste periode. Er vindt eventueel een extra tussenmeting plaats om te bepalen hoe de leesontwikkeling van de leerling verloopt.

Bij de eerstvolgende hoofdmeting (**hoofdmeting 2**) wordt opnieuw gekeken hoe de leerling presteert ten opzichte van de norm. Er wordt bepaald of begeleiding op zorgniveau 2 en 3 nodig is. Bij leerlingen die tot de zwakste 25 % van de lezers behoren (D /E -score) wordt de begeleiding door de leerkracht op zorgniveau 2 voortgezet. Als de leerling ondanks de extra begeleiding in de voorgaande periode opnieuw ernstige leesuitval laat zien en tot de zwakste 10% behoort (E-score), komt de leerling bovendien in aanmerking voor zeer intensieve begeleiding op zorgniveau 3. Hiervoor wordt een individueel handelingsplan opgesteld met SMARTI doelen. Na een periode van 10 à 12 weken vindt er een tussenmeting plaats.

Deze meting is voor intern gebruik: de meting laat zien of de extra begeleiding effect heeft gehad. Moet de begeleiding worden voortgezet en/of moet de begeleiding worden bijgesteld? Omdat de toetsen niet voor dit moment zijn genormeerd, kunnen de scores alleen worden

vergeleken met de scores van het vorige meetmoment (hoofdmeting 2). Zo kan worden bepaald of de leerling zich ontwikkelt en of er verbetering is. Eventueel kan de begeleiding worden bijgesteld voor de volgende interventieperiode. Na deze periode van zeer intensieve begeleiding vindt opnieuw een hoofdmeting (**hoofdmeting 3**) plaats. Op basis van de (genormeerde) toetsgegevens op de drie hoofdmetingen en de effecten van onderwijs en de extra geboden begeleiding, kan ervoor gekozen worden een leerling door te verwijzen naar de zorg voor diagnostiek en behandeling.

Voor doorverwijzing naar de zorg komen alleen de leerlingen in aanmerking die op alle 3 hoofdmetingen een zeer lage score hadden (zie schema). Er zal niet bij alle leerlingen die extra begeleiding op school krijgen, aanleiding zijn om ze door te verwijzen. Het gaat alleen om de leerlingen bij wie sprake is van (zeer) ernstige lees-/spellingachterstand en didactische resistentie. Bij leerlingen met minder ernstige lees-/spellingproblemen heeft de school de taak de lees- en spellingontwikkeling met onderwijs en extra ondersteuning te optimaliseren.

Schema Stappenplan voor toetsing, onderwijs, begeleiding en doorverwijzing

Actie	Toelichting	Vervolgactie onderwijs en begeleiding
Hoofdmeting 1	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten (Cito DMT,AVI, SP)	Effectief leesonderwijs op ondersteuningsniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 2. (45 min. per week extra)
Tussenmeting	Eventueel vindt er een tussenmeting plaats.	
Hoofdmeting 2	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.(Cito DMT,AVI, SP)	Effectief leesonderwijs op zorgniveau 1. (blz. 4) In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal ondersteuningsniveau 1 en 2. Leerlingen die tot de zwakste 10% behoren, krijgen begeleiding op zorgniveau 1, 2 en 3. (stapelen van de zorg)
Tussenmeting	Na een periode van 10-12 weken intensieve begeleiding vindt er een tussenmeting plaats. Ruwe scores en vaardigheidsscores van een leerling worden vergeleken met de scores van hoofdmeting 2 om effect van begeleiding te bepalen.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op ondersteuningsniveau 1, 2 en 3 met eventuele aanpassingen
Hoofdmeting 3	Afname van gestandaardiseerde /genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten. (Cito DMT,AVI, SP)	Bepaald wordt welke begeleiding een leerling vervolgens nodig heeft op school en of een leerling voor doorverwijzing naar de extra ondersteuning in aanmerking komt.

<i>Doorverwijzing?</i>	<p>Een leerling komt voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking bij:</p> <p>1. De scores op de 3 hoofdmetingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lezen: E-score (laagste 10%) <p>OF</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lezen: D-score - Spelling: E score (laagste 10%) <p>2. Begeleiding op alle zorgniveaus voldoet aan kenmerken van effectief handelen.</p>	<p>Ook tijdens en na de behandeling in de ondersteuning krijgen leerlingen extra begeleiding.</p> <p>Hoe de leerling in het onderwijs kan worden begeleid wordt afgestemd met de zorginstelling.</p>
<p>NB: De hoofdmetingen vinden plaats in januari/februari en mei/juni. De tussenmeting in oktober/november of april. De eerste meting waarop een leerling leesuitval laat zien, geldt als hoofdmeting 1.</p>		

Omgaan met uitzonderingen

Pas na een periode van goed onderwijs en intensieve begeleiding kan een leerling worden doorverwezen voor diagnostisch onderzoek om na te gaan of er sprake is van (ernstige) dyslexie. Hierbij gelden de beschreven criteria van toetsscores voor doorverwijzing. De criteria zijn opgesteld als richtlijn voor het onderwijs en de zorg om ervoor te zorgen dat zo min mogelijk leerlingen ten onrechte voor diagnostiek worden aangemeld. In een aantal gevallen kan een uitzondering worden gemaakt en worden afgeweken van de richtlijn.

Een school kan bij twijfel over de leesontwikkeling van een leerling contact opnemen met de zorginstantie. Of er kan een uitzondering worden gemaakt voor leerlingen met erfelijke aanleg voor dyslexie en al zeer vroeg optredende signalen van ernstige lees-/spellingproblemen. De professional uit de zorg zal de toetsgegevens en de kwaliteit van de geboden begeleiding beoordelen waarbij hij is gebonden aan ethische en professionele regels omtrent het vaststellen van ernstige dyslexie.

3. Begeleiding

Wanneer er dyslexie is vastgesteld blijven we de leerling zo optimaal mogelijk begeleiden. Dit doen we door rekening te houden met de belemmerende factoren die door de dyslexie veroorzaakt worden en hem/haar op een aantal gebieden compensatie en dispensatie te verlenen. Afspraken hieromtrent worden in samenspraak met de leerkracht, leerling, (evt. ouders)en eventuele externe instanties gemaakt en vastgelegd in het formulier “ondersteunende maatregelen bij dyslexie”- Dyslexiekaart . . Dit formulier (zie bijlage) wordt opgenomen in ParnasSys.

Bij de afname van de Citotoetsen houden we ons aan de compenserende maatregelen die Cito heeft vastgelegd voor de verschillende Citotoetsen in het document “Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie” (bijlage 2).

Interventies/Intensieve begeleiding:

Groep 2

- TUTOR programma Bouw

Groep 3

- Extra instructie en begeleidde inoefening door de groepsleerkracht (adviezen methode en verlengde instructie)
- Inzet van het TUTORprogramma BOUW (2x per week met tutores van school en 2x per week thuis met ouder als tutor).
- IB-er neemt bijbehorende toetsen af.
- Tutor lezen met een leerling uit een andere klas

Groep 4

- Extra instructie en begeleidde inoefening
- Voortzetting van het TUTORprogramma BOUW .2x per week 15 minuten met tutores van school en 2x per week 15 minuten thuis met ouders als tutor. (of 3x 20 minuten).
- IB-er neemt bijbehorende toetsen af.
- Interventieprogramma's : Spelling in de Lift, Zelfstandig Spellen
- Uitbreiding leertijd: na schooltijd op woensdag om 12.00 uur met extra instructie - en leesbegeleiding onder begeleiding van leerkracht of OA met DMT oefenmap Luc Koning
- Tutorlezen met een leerling uit andere klas

Groep 5 en hoger

- Extra instructie en begeleidde inoefening
- Interventieprogramma's : Spelling in de Lift, Zelfstandig Spellen
- Inzet van het programma DEXLEX (we zijn dit aan het onderzoeken)*
- Leesbegeleiding onder begeleiding van leerkracht of OA met DMT oefenmap Luc Koning
- Tutorlezen met een medeleerling uit andere klas
- Nieuwsbegrip voorleesfunctie ?
- Gebruik Snappet met voorleesfunctie?

Compenserende en dispenserende maatregelen

Ondanks extra instructie, begeleiding, specifieke training komt het toch voor dat leerlingen met dyslexie te veel moeite blijven houden om vanwege hun dyslexie optimaal te presteren.

In dat geval kunnen er compenserende of dispenserende maatregelen genomen worden.

Dit zijn geen standaard afspraken die voor elke leerling met dyslexie gelden, maar het betreft hier maatwerk. Wat heeft deze leerling met zijn/ haar dyslexie nodig om het onderwijs goed te blijven volgen. De leerkracht vult hiervoor jaarlijks samen met de leerling de afsprakenkaart in (zie bijlage).

4. Bijlagen

Bijlage 1: "Ondersteunende maatregelen bij dyslexie" -

Dyslexiekaart

PROT. CHR. BASISCHOO

Leerling gegevens

Naam:
Geb. datum:
Groep:
Schooljaar:
Dyslexieverklaring sinds:

Doel

_____ met zijn/haar dyslexie zo optimaal mogelijk te laten functioneren.
Dit willen we bereiken door rekening te houden met de belemmeringen die door de dyslexie veroorzaakt worden en hem/haar op een aantal gebieden aanpassingen te bieden.

De volgende afspraken zijn voor deze leerling voor dit schooljaar van toepassing:

Afspraken

Algemeen

Dyslexie is geen reden om een taak niet te maken

- pre-teaching voor.....
- huiswerk .....

Aanpassingen Cito toetsen

0 Algemeen

- Extra afnametijd (met uitzondering toetsen op het gebied van technisch lezen).
- Toets in meerdere delen afnemen (uitgezonderd toetsen technisch lezen).
- Vergroten van de teksten van A4 naar A3.

0 Spelling

- Mag gebruik maken van spellinghulpkaart
- Maakt Citodictie digitaal of op computer

0 Rekenen

- Digitale versie maken (teksten worden voorgelezen)
- Gebruik maken van hulpmiddelen: .....

0 Begrijpend lezen

- Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde 'toetsen op maat'. (of toetsen speciale leerlingen, maar deze gaan eruit). Zo hoeft de leerling met dyslexie niet een te moeilijke toets hoeft te maken én krijg je een nauwkeurig toetsresultaat.
- In **uitzonderlijke gevallen** kan je een leerling met ernstige leesproblemen voorafgaand aan de toetsafname de teksten **zelf** alvast door laten lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen. De betreffende leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten worden niet besproken.

Algemeen

- methodetoetsen worden vergroot aangeboden
- toetsen geheel/gedeeltelijk mondeling
- gebruik van stappenplan(nen) voor.....
- leesmaatje
- extra tijd
- bij elk boek laten werken met bijwijzers
- differentiatie in de hoeveelheid te maken werk
-

Lezen en begrijpend lezen

- tekst op voorhand laten lezen zodat er voldoende tijd kan gaan naar het beantwoorden van opdrachten
- de leerling mag gebruik maken van -----
- de leerling krijgt meer tijd om de opdracht begrijpend lezen af te werken
- samen met de leerling wordt geoefend op het verwerken van grote gehelen tekst.
-

Spelling en dictee

- extra oefening voor toepassing van de spellingsregels
- taalopdrachten maken op de computer
- spelling telt alleen mee bij dictee
- leerling krijgt een woorddictee i.p.v. een zinnendictee, eventueel in de vorm van een "gatendictee"
- leerling krijgt een louter visueel dictee (overschrijfdictee) – bij zware dyslexie
- de scores van het dictee komen op het rapport met de vermelding: dyslexie – compenserende maatregelen
- spellingsregelschrift / hulpkaarten (van dyslexietraining) mogen gebruikt worden
- alleen de woorden laten oefenen die in het controledictee voorkomen
- gebruik van woordenboek
-

Taal

- O teksten mogen met een tekstverwerker (zoals.....)
- O spellingsfouten tellen niet mee
- O bij teksten eerst verhaal op een bandje inspreken
- O Opdrachtenboek als stream van Lex op de Ipad voor laten lezen

Rekenen

- O toetsen vergroot, minder sommen op een blad
- O bij een toets: vragen die niet binnen de tijd opgelost zijn mondeling laten beantwoorden
- O gebruik van .....
- O hoofdrekenen niet zonder hulpmiddelen O gebruik van rekenmachine

Zaakvakken/ Topondernemers/Topo

- O ingesproken boeken
- O kopie van aardrijkskunde/geschiedenis om de belangrijkste kernwoorden te markeren
- O er worden geen punten afgetrokken voor spellingfouten
- O leerling krijgt kopieën wanneer overschrijven een probleem vormt
- O de hoeveelheid lessen en huiswerk wordt beperkt
- O hulpmiddelen gebruiken bij toetsen
- O

Andere afspraken

O

Handtekening ouders voor gezien:

Datum:

_____

_____

Bijlage 2: Het afnemen van Cito toetsen bij leerlingen met dyslexie

Wanneer kunt u nu welke hulpmiddelen of aanpassingen inzetten bij leerlingen met dyslexie, zonder dat de resultaten te sterk beïnvloed worden?

Advies van Cito

Het advies van Cito voor aanpassingen voor leerlingen met dyslexie is in lijn met de algemene richtlijn die Cito hanteert voor het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen. In principe adviseren wij om alle leerlingen de toetsen onder dezelfde omstandigheden te laten maken en dus de voorgeschreven afname-instructies te volgen. Dit in verband met de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van anderen in hun groep en de normgroep. Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. De vragen die u bij elke aanpassing moet stellen, zijn:

- Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?
- Leidt de aanpassing tot overcompensatie, waardoor de leerling bevoordeeld wordt ten opzichte van andere leerlingen?

Hulpmiddelen en aanpassingen bij de LVS-toetsen

Hulpmiddelen

Een groot deel van de LVS-toetsen is zowel in een papieren als in een digitale versie beschikbaar. De digitale toetsen Rekenen-Wiskunde, Studievoordigheden, Woordenschat en Spelling beschikken over auditieve ondersteuning. U zou ervoor kunnen kiezen om de papieren variant van deze toetsen ook in de hogere groepen voor te lezen, zoals dat standaard gebeurt bij de toetsen voor groep 3 en 4. Het heeft echter de voorkeur om bij deze leerlingen de toetsen digitaal af te nemen om te voorkomen dat u bijvoorbeeld door uw stemgebruik de leerlingen onbewust hints geeft.

- ★ Als er gebruik wordt gemaakt van hulpmiddelen of aanpassingen bij de Cito-toetsen wordt hiervan een opmerking geplaatst bij het toetsresultaat in ParnasSys.

Aanpassingen: welke mogelijkheden heeft u?

- Algemeen
  - Extra afnametijd (met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen).
  - Toets in meerdere delen afnemen (met uitzondering van de toetsen op gebied van technisch lezen).
  - Vergroten van de teksten van A4 naar A3.
- Spelling
  - In groep 4 en 5 kan ervoor gekozen worden om standaard – dus ongeacht de toetsscore op de startmodule – vervolgmodule 1 (dictee) af te nemen bij leerlingen met dyslexie in plaats van vervolgmodule 2 (meerkeuze).
- Begrijpend lezen
  - Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde ‘toetsen op maat’. Daarmee zorgt u ervoor dat de leerling met dyslexie niet een te moeilijke toets hoeft te maken én dat u van die leerling nauwkeurige toetsresultaten krijgt.
  - In **uitzonderlijke gevallen** kunt u ervoor kiezen om een leerling met ernstige leesproblemen voorafgaand aan de toetsafname de teksten **zelf** alvast door laten lezen, bij voorkeur op dezelfde dag als waarop de toets wordt afgenomen. De betreffende

leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten mogen uiteraard niet worden nabesproken.

Waarom zijn er geen toepassingen toegestaan bij de toetsen Technisch lezen, AVI en DMT?

Omdat juist achterblijvende prestaties op deze toetsen een signaal zijn dat mogelijk sprake is van dyslexie. De toetsen zijn bedoeld om de technische leesvaardigheid van leerlingen in kaart te brengen: hoe vlot en nauwkeurig kunnen ze een geschreven woord of tekst ontsleutelen?

Waarom is er wel een auditieve versie van Begrijpend lezen beschikbaar bij de Entreetoets en niet bij de LVS-toetsen Begrijpend lezen?

Hier hebben wij voor gekozen omdat de doelen van deze toetsen verschillend zijn. Het doel van de LVS-toetsen is vaststellen hoe goed kinderen geschreven teksten kunnen begrijpen om op basis daarvan het onderwijsaanbod beter af te stemmen. Als u de toetsen zou voorlezen, meet de toets niet meer zuiver begrijpend lezen, maar iets wat het midden houdt tussen begrijpend lezen en begrijpend luisteren.

Goed vastleggen en communiceren

Scholen maken soms bewust de keuze om toch hulpmiddelen of aanpassingen toe te staan, hoewel de toets daardoor niet meer echt meet waarvoor deze bedoeld is. Bijvoorbeeld omdat na een aantal jaren onderwijs en extra remediëring duidelijk is geworden dat de leerling een bepaalde vaardigheid niet onder de knie krijgt. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, mits u zich realiseert dat de resultaten van deze leerling op de toets geen valide en betrouwbare meting meer zijn van de betreffende vaardigheid. Het is van belang dat u dit goed vastlegt én duidelijk communiceert naar ouders, behandelaars of een nieuwe school waar een leerling naartoe gaat. Zo weten zij bijvoorbeeld dat 'de vaardigheid in begrijpend lezen van de leerling vergelijkbaar is met die van zijn groepsgenoten mits de teksten worden voorgelezen.' Voor de school én de ouders is het van belang dat zij zich realiseren dat deze leerling naar alle waarschijnlijkheid ander onderwijsaanbod nodig zal hebben dan zijn klasgenoten.